

Η Κοινωνία του Πανεπιστημίου και η συνεισφορά του στην Κοινωνία

Εισαγωγή

Η ομιλία μου σήμερα καταπιάνεται με το θέμα του εάν και πώς το Πανεπιστήμιο Κύπρου μπορεί να συμβάλει στα κοινωνικά δρώμενα, δεδομένου του ερευνητικού προσανατολισμού του (όπως βεβαίως και κάθε καλού πανεπιστημίου). Θα περιγράψω πρώτα τον ιστό του πανεπιστημίου, πως δηλαδή είναι δομημένο, και μετά θα σχολιάσω το εάν και πως το Πανεπιστήμιο Κύπρου έχει εμπλακεί στον κοινωνικό διάλογο. Θα τελειώσω απευθυνόμενος στους νέους αποφοίτους με καταληκτικά σχόλια που απορρέουν από τις σκέψεις που θα αναπτύξω.

Από καιρού εις καιρόν εκφράζεται η γνώμη ότι το Πανεπιστήμιο Κύπρου δεν εμπλέκεται στα κοινωνικά δρώμενα και δεν συνεισφέρει στη διαμόρφωση ιδεών και των πολιτικών του κράτους . Αυτή η γνώμη εκφράζεται σχεδόν από όλα τα πολιτικά κόμματα που επισκέπτονται το Πανεπιστήμιο Κύπρου. Αυτή η άποψη, εκφράστηκε και σε μία πρόσφατη προσωπική συζήτηση από ένα επιφανές μέλος της κοινωνίας μας το οποίο εκτιμώ. Αποτέλεσε λοιπόν έναυσμα για σκέψη και για το θέμα της αποψινής μου ομιλίας. Για να αξιολογήσουμε αυτές τις τοποθετήσεις, πρέπει πρώτα να αντιληφθούμε πως λειτουργεί ένα καλό πανεπιστήμιο.

Η δομή των καλών πανεπιστημίων

Όλα τα καλά πανεπιστήμια έχουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

1. Οι προσλήψεις στην πρώτη βαθμίδα, δηλαδή των λεκτόρων, γίνονται αξιολογώντας αιτήσεις από όλες τις γωνιές της υφελίου, και με βάση τις ερευνητικές επιτεύξεις ή των ερευνητικών προοπτικών των αιτουμένων. Στο Πανεπιστήμιο Κύπρου οι κρίσεις γίνονται από επιτροπές που

συμπεριλαμβάνουν ξένους εμπειρογνώμονες. Στο στάδιο των μετέπειτα κρίσεων για μονιμότητα, οι ξένοι εμπειρογνώμονες πλειοψηφούν. Οι προσλήψεις γίνονται γύρω στα 30 έτη ηλικίας, μετά από 10-12 χρόνια σπουδών και της οικονομικής λιτότητας που χαρακτηρίζει τη φοιτητική ζωή!

2. Από τους λέκτορες, αναμένεται προσήλωση στην έρευνα (και τη διδασκαλία βεβαίως) μέχρι τη μονιμοποίηση τους. Στο Πανεπιστήμιο Κύπρου αυτό μπορεί να πάρει μέχρι τα 13 έτη. Το συμβόλαιο κάποιων συναδέλφων δεν ανανεώνεται και αναγκάζονται να φύγουν, γύρω στα 40-45 τους χρόνια, μετά από ψυχοφθόρες, αλλά και απαραίτητες, διαδικασίες.
3. Στο στάδιο της μονιμοποίησης, ο ακαδημαϊκός προσεγγίζει το ζενίθ των επιτεύξεων του και πρέπει να συνεχίσει την προσήλωση στο ερευνητικό του έργο και τη διεθνή δραστηριότητα του. Εργαστήρια, βοηθοί και φοιτητές εξαρτώνται (ερευνητικά και οικονομικά) από τον επιβλέποντα ακαδημαϊκό. Οικονομικοί πόροι πρέπει να εξευρεθούν, μέσα από διεθνείς ανταγωνιστικές διαδικασίες, για να στηριχθεί το ερευνητικό έργο της ομάδας. Οι δημοσιεύσεις σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά και η συγγραφή δοκιμίων και βιβλίων εξακολουθούν να απασχολούν τον ακαδημαϊκό έντονα.
4. Αρχίζει όμως να σκέφτεται και ευρύτερα. Διαστάσεις της σκέψης και της έρευνας του αρχίζουν να παρέχουν λύσεις στα προβλήματα της κοινωνίας και της οικονομίας.
5. Με την προαγωγή στη βαθμίδα του Καθηγητή (αν αυτή δικαιολογείται από το ερευνητικό του έργο φυσικά) η διεύρυνση των οριζόντων του συνεχίζεται και η συνεισφορά του στα κοινωνικά και οικονομικά δρώμενα μπορεί να αποκτήσει νέες διαστάσεις.

Γιατί δεν προσλαμβάνονται λέκτορες για να εμπλέκονται στο δημόσιο διάλογο αντί στην έρευνα από την αρχή της καριέρας τους; Ίσως αυτό να είναι το ερώτημα που έχουν κατά νου τα κόμματα και τα άτομα που θα ήθελαν περισσότερους ακαδημαϊκούς στο προσκήνιο. Οι απάντηση βασίζεται στους εξής παράγοντες:

1. Τα καλά πανεπιστήμια διεθνώς είναι οι κατ' εξοχήν χώροι όπου, μέσω έρευνας, παράγεται νέα γνώση. Κράτη συντηρούν τα πανεπιστήμια τους για το σκοπό αυτό.
2. Τα καλά πανεπιστήμια είναι οι χώροι όπου η γνώση καταγράφεται, συνεχώς εξετάζεται κριτικά, και μεταδίδεται στους φοιτητές, την κοινωνία γενικότερα, και τις επόμενες γενιές. Θα θυμάστε ίσως το περίφημο βιβλίο του Umberto Eco και την ταινία με πρωταγωνιστή τον Sean Connery, Το Όνομα του Ρόδου, όπου η καταγραφή και η μετάδοση της τότε γνώσης συνθέτουν το σκηνικό του έργου.
3. Ένας νέος λέκτορας ο οποίος ασχολείται με τα εφήμερα θα χάσει επαφή με τα ερευνητικά όρια της επιστήμης του, και την ικανότητα να μεταδώσει σύγχρονες επιστημονικές απόψεις στους φοιτητές του. Τι θα διδάσκει άραγε σε 10 χρόνια όταν αυτά που έμαθε ως διδακτορικός φοιτητής είναι πλέον στο επιστημονικό περιθώριο;
4. Πόσες πολιτικές παρεμβάσεις θα υπήρχαν στο σημείο πρόσληψης ενός νέου λέκτορα εάν η πρόσληψη γινόταν με γνώμονα, όχι την επιστήμη, αλλά την αναμενόμενη κοινωνική του προσφορά; Η ερώτηση είναι ρητορική και η απάντηση δεν χρειάζεται.

Η προσφορά του πανεπιστημίου στην κοινωνική και την οικονομική ζωή

Με βάση την πιο πάνω ανάλυση, το πανεπιστήμιο συνεισφέρει στον τόπο οικονομικά γιατί, μεταξύ άλλων:

1. Δημιουργεί θέσεις εργασίας για νέους ερευνητές μέσω των πολλών ερευνητικών προγραμμάτων που προσελκύει από το εξωτερικό.
2. Η διδασκαλία στο πανεπιστήμιο αντικαθιστά διδακτικές υπηρεσίες τις οποίες μέχρι πρόσφατα αγοράζαμε από το εξωτερικό. Γύρω στο 40% της κάθε γενιάς των παιδιών μας σπουδάζει πλέον στην Κύπρο. Οι πόροι που θα στέλνονταν στο εξωτερικό μένουν στον τόπο μας και ενισχύουν τον ερευνητικό ιστό της χώρας μας.
3. Το Πανεπιστήμιο εξάγει υπηρεσίες. Υπάρχει ήδη ένας αξιοσημείωτος αριθμός ξένων φοιτητών και ερευνητών και ξένο συνάλλαγμα εισρέει

(όπως ακριβώς από την πώληση αγαθών) στην Κύπρο. Η τάση αυτή θα μπορούσε να είναι πολύ πιο έντονη στο μεταπτυχιακό επίπεδο εάν δεν είχαμε τόσες ανασφάλειες.

4. Η έρευνα προσφέρει απαντήσεις σε κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα. Ερευνητές στο Πανεπιστήμιο Κύπρου έχουν συγγράψει ένα τεράστιο αριθμό μελετών για την Κυπριακή κοινωνία και οικονομία καθώς και τον πολιτισμό και την ιστορία του τόπου. Στο Τμήμα Οικονομικών μόνο, υπάρχουν δεκάδες επιστημονικά συγγράμματα που καταπιάνονται με τις επιδράσεις των ξένων εργατών, τον τουρισμό, την εκμετάλλευση των φυσικών μας πόρων, τα προγράμματα κοινωνικής στήριξης, την Αυτόματη Τιμαριθμική Αναπροσαρμογή (ΑΤΑ), τις επιδράσεις του ελάχιστου μισθού, το διεθνές εμπόριο, και πολλά άλλα θέματα.
5. Μεγάλος αριθμός άρθρων έχουν γραφτεί στις εφημερίδες και πολλοί από τους συναδέλφους μας έχουν συμμετάσχει σε προγράμματα στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση.

Οι παρεμβάσεις αυτές είναι πιο ουσιαστικές όταν ο ακαδημαϊκός έχει ωριμάσει ερευνητικά. Αυτό βεβαίως σημαίνει ότι σε ένα πανεπιστήμιο ο αριθμός των ατόμων που μπορούν και πρέπει να εμπλακούν στα κοινωνικά δρώμενα είναι πολύ μικρότερος από το σύνολο των απασχολούμενων. Δεν πρέπει λοιπόν οι πολιτικοί μας να περιμένουν όλους τους ακαδημαϊκούς να παρουσιάζονται στα ΜΜΕ *τόσον γιατί* στην αρχή της καριέρας τους οι λέκτορες πρέπει πρώτα να βάλουν τη σφραγίδα τους στην ερευνητική τους περιοχή *αλλά και γιατί* η διαμόρφωση συνετής πολιτικής είναι θέμα που απαιτεί επιστημονική ωριμότητα, επίπονη μελέτη, και έρευνα. Συγκρίνοντας την άποψη αυτή με το πώς, στην πράξη, έχουμε διαμορφώσει τις πολιτικές του κράτους διαχρονικά, βλέπουμε μία ουσιαστική διάσταση. Δεν πρέπει να διερωτάται κανένας γιατί τεχνοκράτες, όπως αυτοί που εργοδοτούνται από την Τρόικα, βρίσκουν τόσα μεμπτά εν συγκρίσει με το τι εισηγείται η οικονομική θεωρία.

Θέλω όμως να τονίσω και κάποιες πιο συγκεκριμένες παρεμβάσεις του Πανεπιστημίου Κύπρου. Πριν δύο περίπου χρόνια, το Πανεπιστήμιο Κύπρου

ήταν ο πρώτος οργανισμός που διακήρυξε τη σκοπιμότητα της πλήρους παγοποίησης των απολαβών στο δημόσιο τομέα, στον οποίο το Πανεπιστήμιο Κύπρου θεωρείται ότι ανήκει. Παρενθετικά, θυμίζω ότι ο ακαδημαϊκός διατηρεί διεθνή παρουσία και ανταγωνιστικότητα, αρχίζει να απολαμβάνει ένα αξιοπρεπή μισθό μόνο στα 30 τον οποίο και μπορεί να χάσει στα 40, και *δε μπορεί να συγκριθεί με ένα δημόσιο υπάλληλο*. Η διακήρυξη του Πανεπιστημίου Κύπρου για την παγοποίηση μισθών και η έμμεση αποδοχή όρων που αφορούν το δημόσιο τομέα (που έγινε σε μία προσπάθεια να υποβοηθηθούν οι διαδικασίες προσαρμογής στις νέες καταστάσεις) δεν φαίνεται να μετρά για αυτούς που ασκούν κριτική.

Τον Ιούνιο του 2011, ο τότε Κοσμήτορας της Σχολής Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης, εισηγήθηκε πέντε οικονομικές δράσεις και μεταρρυθμίσεις, που θα απ' άμβλυναν, έστω και την υστάτη, σειρά οικονομικών προβλημάτων. Μπορείτε να τις διαβάσετε στο διαδίκτυο στη ιστοσελίδα της Σχολής (<http://www.ucy.ac.cy/data/ecoman/SpeechDean2011.pdf>).

Δυστυχώς διατηρούν ακόμα τη φρεσκάδα τους!

Η φόρμουλα για την ΑΤΑ που ήρθε στο προσκήνιο μετά από ατέρμονες συζητήσεις, λανθασμένες αντιλήψεις, και καθυστερήσεις, ήταν εισήγηση ακαδημαϊκού του Πανεπιστημίου Κύπρου σε άρθρο που δημοσιεύθηκε στο Φιλελεύθερο πριν πάρα πολλούς μήνες.

Θα μπορούσα να συνεχίσω.

Πόσο δίκαια είναι λοιπόν τα σχόλια για την κοινωνική προσφορά του Πανεπιστημίου Κύπρου στα οποία αναφέρθηκα στην αρχή της ομιλίας μου; Κατά την γνώμη μου καθόλου. Η αδυναμία είναι στο επίπεδο της πολιτείας η οποία δεν πίστεψε ακόμα ότι πολλά από τα προβλήματα μας έχουν τεχνοκρατικές, και όχι πολιτικές, λύσεις. Νουθεσίες των ακαδημαϊκών υπήρχαν αλλά δυστυχώς η πολιτεία τις αγνόησε.

Το μέλλον

Εδώ είναι και ένας μεγάλος ρόλος για τους νέους αποφοίτους μας. Κάτω από τις παρούσες περιστάσεις, θα αντιμετωπίσετε πολλές δυσκολίες στην προσπάθεια σας να ενταχθείτε στην αγορά εργασίας. Για κάποιο διάστημα οι ενέργειες σας θα εστιάζονται στην εξασφάλιση του προς το ζην.

Θα ξεπεράσουμε όμως όλη αυτή την αντιξοότητα. Η άνοιξη που θα επέλθει, για να έχει διάρκεια, πρέπει να αποτελείται από μία κοινωνία όπου οι αποφάσεις βασίζονται στην αξιοκρατία, την πληροφόρηση, την επιστήμη, τον ενδεδειγμένο διάλογο, και σε μηχανισμούς που αναδεικνύουν με διαφάνεια τις άριστες επιλογές. Η τυφλή αφοσίωση στις κομματικές γραμμές, οι ανιαρές αντιπαραθέσεις, οι φωνές και τα συνθήματα έχουν αποφέρει πικρούς καρπούς στον τόπο μας. Το τσουνάμι που ζούμε παρασύρει όλους. Ανεξάρτητα από το τι το έχει προκαλέσει και μακριά από κάθε πολιτική σκοπιμότητα, θεωρώ ότι το πηδάλιο πρέπει να το κρατούν οι πιο ικανοί γνώστες του αντικειμένου και ότι η αξιοκρατία και η επιστημονική κατάρτιση είναι προς το συμφέρον όλων.

Εισερχόμενοι λοιπόν στην βάρκα που λέγεται κοινωνία, να θυμάστε, απόφοιτοι, ότι ένα καλύτερο μέλλον θα βασιστεί όχι μόνο στη θέση που θα εξασφαλίσετε (με το σπαθί σας ελπίζω) αλλά και στην ποιότητα του χώρου μέσα στον οποίο θα ζείτε. Στο τομέα και την επιστήμη σας, ο προβληματισμός, ο διάλογος, η υγιής αντιπαραθέση και η ορθολογική λήψη αποφάσεων ήταν οι βάσεις πάνω στις οποίες κτίσατε τις γνώσεις σας και η πραγματική έννοια του πτυχίου σας. Για να ευημερήσετε, εδραιώστε τις ίδιες αρχές στους κοινωνικούς, οικονομικούς, και πολιτικούς χώρους που θα βρεθείτε.

Αν δεν καταφέρετε να καταστήσετε γενικά αποδεκτές και να εφαρμόσετε στη ζωή σας τις απλές, αλλά πολύ δυνατές, ιδέες που διέπουν την επιστήμη, οι νουθεσίες των μελλοντικών ακαδημαϊκών θα εξακολουθούν να πέφτουν σε άγονο χώμα.

Τελικά, η συνεισφορά του Πανεπιστημίου Κύπρου στη χώρα μας δεν είναι μόνο ότι παράγει καλούς επιστήμονες, αλλά ότι, με τη βοήθεια των επιστημονικά εμβολιασμένων αποφοίτων του, και μετά από μία διαδικασία

ωρίμανσης απόψεων που δυστυχώς θα πάρει χρόνο, θα αλλάξει την ίδια την κοινωνία. Απόφοιτοι, κάντε ότι μπορείτε για να επισπεύσετε αυτή τη δυναμική. Μόνο έτσι θα απαλλαγούμε από το πρόβλημα στο οποίο έχουμε περιπέσει και θα αποδείξουμε ότι είμαστε ικανοί να χειριστούμε τα οικονομικά αλλά και τα πολιτικά προβλήματα του τόπου.

Σας ευχαριστώ και εύχομαι στους απόφοιτους μας κάθε επιτυχία.